

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, професора **Сафонова Юрія Миколайовича**
на дисертацію **Галасюка Віктора Валерійовича**

«Державне регулювання трансформації національної економіки», яку
представлено до захисту у спеціалізованій вченій раді Д 26.889.01 ВНЗ
«Національна академія управління» на здобуття наукового ступеня доктора
економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

Актуальність теми дисертаційної роботи

Масштабні проблеми безробіття, бідності та соціальної нерівності привертають все більшу увагу до механізмів забезпечення ефективних трансформацій соціально-економічних систем як на глобальній економічній арені, так і на національному рівні. Зокрема, актуалізуються проблеми чіткої ідентифікації головних детермінант економічного зростання та удосконалення механізмів їх цілеспрямованого використання для стимулювання економічного зростання країн, що розвиваються.

Незважаючи на актуальність та значущість цих питань, спостерігається дефіцит відповідних знань як в теоретичному так і в прикладному вимірі. Вітчизняна і світова наукова думка досі сповнені спірними, фрагментарними, а часом й відверто хибними уявленнями про те, завдяки чому та яким чином провідні економіки сучасності здобули економічне лідерство та кардинально підвищили добробут громадян.

Проте загострення соціальних проблем та зростання економічної нерівності на світовій арені змушує країни, що відстають за рівнем добробуту, відкидати ідеологічні догми і шукати реальні, емпірично обґрунтовані рецепти прискорення економічного зростання. У зв'язку з цим набуває значної актуальності вивчення засадничих чинників економічного зростання та розробка механізмів їх цілеспрямованого використання для підвищення добробуту суспільства.

Підтвердженням наукової актуальності теми дисертації також є те, що вона виконувалася відповідно до плану НДР ВНЗ «Національна академія управління» за темою: «Інноваційно-інвестиційні чинники сталого соціально-економічного розвитку» (державний реєстраційний номер 0116U003934), де внесок автора полягає в обґрунтуванні системи фінансових каталізаторів структурної модернізації економіки та механізмів їх практичного використання при реалізації державної політики структурної перебудови економіки України. Основні положення і рекомендації, які викладено у дисертаційній роботі, є складовими й НДР Державного науково-дослідного інституту інформатизації та моделювання економіки за темами: «Механізми створення і розвитку кластерних структур у промисловості України» (державний реєстраційний номер 0117U003452), у якій автором досліджено особливості здійснення державної фінансової підтримки структурних зрушень через експортно-

кредитне агентство, банки розвитку, агенції сприяння малому бізнесу; окреслено перспективи повноцінного запуску роботи відповідних інституцій в Україні; «Державне замовлення як інструмент промислового розвитку в Україні» (державний реєстраційний номер 0117U003454), де автором надано рекомендації щодо запровадження в Україні багатофакторної моделі оцінювання тендерних пропозицій в публічних закупівлях з урахуванням фактору локалізації виробництва з метою використання державного попиту як каталізатора розвитку стратегічних галузей вітчизняної економіки; «Аналіз державної політики щодо ліквідації сировинного дефіциту в металургійній галузі» (державний реєстраційний номер 0118U003738), у якій автором обґрунтовано позитивний середньостроковий економічний ефект на галузевому та макrorівні в результаті підняття в Україні вивізного мита на брут чорних металів до 42 євро за тонну.

Враховуючи вищевикладене, можна констатувати, що дисертаційне дослідження Галасюка Віктора Валерійовича виконане на актуальну наукову тему та спрямоване на поглиблення теоретико-методологічних засад і розроблення практичних рекомендацій державного регулювання трансформації національної економіки для прискорення її зростання та підвищення добробуту громадян.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень дисертації

У дисертаційній роботі Галасюка В.В. чітко визначено мету та завдання дослідження, обґрунтовано підходи щодо шляхів їх досягнення. Дисертація має логічно побудовану структуру, містить узагальнення теоретичних підходів, а також конкретні пропозиції та рекомендації з удосконалення регуляторної політики держави у сфері трансформації національної економіки України, які за умови комплексного впровадження можуть стати одними з найбільш дієвих засобів ґрунтовного вирішення питань з окресленої проблематики.

Цінність результатів підтверджується науковим обґрунтуванням основних положень дисертації, положеннями альтернативної сучасному неоліберальному мейнстриму економічної теорії Е. Райнерта, а також практики державного регулювання у сфері промислового розвитку і зовнішньої торгівлі провідних країн світу в епоху їх активного становлення як лідерів глобальної економіки. Дисертаційна робота характеризується комплексним та системним підходом до вирішення актуальних питань, у процесі реалізації яких автор вміло використовує сучасні методи, прийоми та інструменти наукових досліджень. Серед них такі методи, як методи аналізу, синтезу, абстрагування та узагальнення; метод системного аналізу, метод структурного аналізу, історико-

логічний метод, графічний метод та метод порівнянь, сценарне моделювання, економіко-математичне моделювання.

Базою здійсненого дослідження є ретельний аналіз монографій та наукових публікацій іноземних та вітчизняних вчених; матеріалів всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій; звітів та аналітичних публікацій міжнародних економічних організацій і глобальних проектів (Організація Об'єднаних Націй, Конференція ООН з торгівлі та розвитку, Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, Світовий економічний форум, Світова організація торгівлі, Організація економічного співробітництва і розвитку); статистичних й інформаційних матеріалів Статистичного офісу Європейського Союзу, Державної служби статистики України, Національного банку України, Державної фіскальної служби, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.

Усе зазначене підтверджує, що висновки, пропозиції та рекомендації, сформульовані в дисертації, є достатньо обґрунтованими і достовірними.

Наукова новизна одержаних результатів

У цілому можна погодитися з розгорнутим формулюванням авторських пунктів новизни дисертаційної роботи, сутність яких концептуалізується у площині теоретико-методологічних засад і розробки практичних рекомендацій щодо державного регулювання трансформації національної економіки для прискорення її зростання та підвищення добробуту громадян, обґрунтування можливості проведення трансформації в Україні, оцінювання її потенційних макроекономічних ефектів. До найбільш важливих наукових положень, висновків і рекомендацій, які відзначаються новизною, науковою і практичною цінністю, необхідно віднести наступні:

– запропоновано концепцію державного регулювання трансформації національної економіки, що ґрунтується на парадигмі пріоритетного значення економічної спеціалізації країни в системі факторів економічного зростання та передбачає цілеспрямоване використання механізмів державного регулювання з метою стимулювання трансформаційних зрушень в національній економіці та прискорення економічної динаміки;

– удосконалено підхід до побудови ієрархії видів економічної діяльності, яка дозволяє цілеспрямовано застосовувати до них різні заходи державного регулювання для проведення трансформації національної економіки. На відміну від попередніх напрацювань запропоновано ієрархію, яка базується на комплексі критеріїв оцінювання «якості» видів економічної діяльності, що охоплює економічні, технологічні, екологічні і соціальні чинники;

– запрезентовано концептуальні засади структурної трансформації національної економіки з метою прискорення її зростання та підвищення добробуту, передусім, в частині систематизації і узагальнення пріоритетів і деталізації базового змісту модернізаційної економічної політики в розрізі окремих її важелів (податки, митні ставки, кредитні ставки, тарифи, інфраструктура, курс національної грошової одиниці, державні закупівлі, регуляторні правила);

– удосконалено інтерпретацію чинників відставання економічної динаміки України від сусідніх країн Європи шляхом одночасного врахування історично-структурних (демілітаризація), сутнісно-динамічних (деіндустріалізація) та інституційних (тінізація економіки) аспектів;

– отримало подальший розвиток підхід до оцінювання економічного виміру євроінтеграції України: запропоновано регулярне вимірювання прогресу економічної євроінтеграції України через співставлення рівня та динаміки реальних доходів громадян в Україні та ЄС, що на відміну від інших підходів забезпечить об'єктивність, актуальність та порівнянність результатів і, відповідно, можливість їх використання при формуванні внутрішньої та зовнішньої економічної політики України;

– трансформовано розвиток набір інструментів економічного розвитку, які доцільно використати для державного регулювання трансформації національної економіки. Відмінною особливістю запропонованого набору, зокрема, є його комплексність та обґрунтування міжнародним досвідом застосування відповідного інструментарію, а також підтверджена економіко-математичним моделюванням значущість його впливу на структуру економіки, а, отже, й на темпи економічного зростання і добробут громадян; оцінювання макроекономічних ефектів трансформації економіки України шляхом моделювання як сценарію, який відповідає поточному рівню складності економіки.

Зміст наукової новизни має фундаментальне теоретичне та практичне значення, як для економічної науки в цілому, так і для споріднених з нею за об'єктом наукової уваги напрямів наукової думки.

Практичне значення роботи

Основні матеріали та теоретичні положення роботи доведено до рівня конкретних пропозицій, які можуть використовуватися: у системі органів законодавчої та виконавчої влади, що опікуються питаннями економічного розвитку України; у науковому й освітньому процесі вищих навчальних закладів та наукових установ для розробки і впровадження навчальних програм та планів підвищення кваліфікації, підготовки, перепідготовки економістів.

Результати наукового дослідження, що мають прикладний характер, знайшли своє застосування в діяльності:

- Федерації роботодавців України (довідка № 19-1-464 від 16.09. 2019 р.) при підготовці стратегічних програмних матеріалів з відродження промислового потенціалу України через трансформацію вітчизняного господарства та поліпшення його економічної спеціалізації;

- Ради підприємців при Кабінеті Міністрів України (довідка № 1060 від 13.03.2019 р.) при напрацюванні стратегії подолання сировинної спрямованості виробничо-експортного потенціалу і розвитку переробної промисловості в Україні;

- Торгово-промислової палати України (довідка № 760/02.0-7.1 від 03.04 2019 р.) при напрацюванні рекомендацій з удосконалення економіко-правових умов функціонування індустріальних парків та приєднання об'єктів промисловості до інженерних мереж;

- Українського союзу промисловців і підприємців (довідка № 02-2-30/1 від 31.01.2019 р) при підготовці аналітичних матеріалів з питань реіндустріалізації економіки України, зокрема щодо використання фінансових, податкових та митних стимулів структурної модернізації виробництва;

- ГО «Агентство сприяння розвитку міжнародної торгівлі України» (довідка № А-91/17 від 28.02.2019 р.) при підготовці інформаційно-аналітичних та позиційних матеріалів для проведення консультацій з представниками центральних органів виконавчої влади щодо сприяння виходу виробників промислових товарів на зовнішні ринки;

- ВНЗ «Національна академія управління» (акт від 01.02.2019 р.) – при підготовці навчально-методичних матеріалів та викладанні дисциплін «Національна економіка», «Макроекономіка» та «Глобальна економіка».

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях

Основні положення та результати дисертаційного дослідження Галасюка В.В. у 50 друкованих працях, з яких 1 одноосібна монографія, 20 статей у наукових фахових виданнях України та виданнях, які включено до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття в іноземному періодичному науковому виданні, 20 статей в інших виданнях та 8 публікацій у збірниках матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, відображені в авторефераті, який за змістом ідентичний дисертаційній роботі. Кількість, обсяг і якість друкованих праць надають авторові право публічного захисту дисертації.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Якісний аналіз дисертаційної роботи свідчить, що Галасюк В.В. провів ґрунтовне визначення і узагальнення теоретико-методологічних засад, а також

практичних рекомендацій щодо державного регулювання трансформації національної економіки для прискорення її зростання та підвищення добробуту громадян.

У теоретичній частині роботи автором досліджено принципове значення економічної спеціалізації як рушія економічного зростання. Запропоновано набір критеріїв оцінки «якості» та ієрархію видів економічної діяльності з урахуванням технологічних, екологічних та соціально-економічних чинників впливу. Визначено зв'язок структури економіки та темпів економічного зростання. Досліджено засадничі проблеми і протиріччя застосування постулатів неоліберальної економічної теорії при реалізації політики, спрямованої на формування ефективної, адекватної сучасним глобальним викликам, структури національного господарства. Обґрунтовано хибність і неспроможність неоліберальних підходів до управління економічними системами, що перебувають в глибокій трансформаційній кризі, пов'язаній із занепадом виробничо-експортного потенціалу країни, передчасною деіндустріалізацією і масштабною еміграцією населення. Аргументовано ключову роль уряду у виході кризових економік на позитивну траєкторію зростання через формування сприятливих умов для залучення інвестицій та розвитку продуктивних галузей промисловості і послуг. З використанням методу декомпозиції ВВП за витратами в межах кожної складової першого рівня (споживання домогосподарств, інвестиції, державні закупівлі, чистий експорт) виокремлено та проаналізовано фактори другого рівня, що можуть бути використані для цілеспрямованого прискорення економічного зростання через проведення модернізаційної економічної політики.

Заслуговує на увагу науковців та практиків також аналітична частина дисертаційної роботи, у якій автором проаналізовано соціально-економічну траєкторію України, проведено її міжнародні порівняння. Здійснено оцінку економічного виміру євроінтеграції України і перспектив конвергенції реальних доходів в Україні та ЄС. Концептуально визначено й інтерпретовано економічну спеціалізацію України та ЄС. Проаналізовано зміни економічної спеціалізації України та сусідніх країн з використанням сучасних концепцій продуктового простору та складності економіки. Визначені головні перешкоди на шляху трансформації вітчизняної економіки та прискорення темпів її зростання. Пояснено механізм цілеспрямованого використання важелів економічної політики для трансформації виробничої структури економіки з метою прискорення темпів економічного зростання країни. Узагальнено та систематизовано організаційно-практичні аспекти підходів до державного регулювання трансформації національної економіки для її максимального наповнення високоякісними видами діяльності, підвищення складності

економіки та на цій основі прискорення темпів зростання й суттєвого підвищення добробуту населення. Проаналізовано можливості висхідного руху України в глобальних ланцюгах доданої вартості: спершу до виробництва комплектуючих і продукції кінцевого споживання, а далі до спеціалізації й у невиробничій сфері. Здійснено сценарне оцінювання макроекономічних ефектів структурної трансформації економіки України відносно базового еволюційного сценарію, що дозволило виміряти додатковий приріст ВВП у разі застосування ефективного державного регулювання трансформації національної економіки та її переорієнтації з переважно сировинного на виробничий лад.

Рекомендаційна частина дисертаційного дослідження містить практичні заходи щодо удосконалення вітчизняної системи державного регулювання трансформації української економіки. Зокрема, запропоновано комплексний інструментарій, регуляторні та інституційні важелі державного регулювання прискорення економічного зростання. На основі аналізу міжнародного досвіду забезпечення позитивних структурних зрушень в економічних системах національного рівня доведено дієвість та ефективність таких інституцій та механізмів удосконалення економічної спеціалізації країни, як індустріальні парки, експортно-кредитне агентство, агенції малого бізнесу, банки розвитку тощо. Обґрунтовано необхідність забезпечення приєднання промислових об'єктів до інженерних мереж в Україні за рахунок інвестиційної складової тарифу, а також спрощення та пришвидшення процедур такого приєднання. Аргументовано доцільність запровадження багатофакторної моделі оцінки тендерних пропозицій в публічних закупівлях України з обов'язковим урахуванням місцевої складової з метою зниження ступеню проникнення імпорту в публічних закупівлях і перетворення їх на інструмент розвитку національної промисловості та економіки. Окреслено принцип розумної (ефективної) регуляції як складову модернізаційної економічної політики, що обґрунтовано поєднує заходи лібералізації і жорсткого протекціонізму, коли це сприяє залученню інвестицій, створенню робочих місць та розвитку виробництва. Доведено вплив застосування наведених у роботі інструментів економічного розвитку на структуру економіки, а отже, в кінцевому підсумку, й на економічну динаміку та рівень добробуту людей.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації

Визнаючи важливе значення одержаних наукових результатів проведеного дослідження, на наш погляд, необхідно зупинитись на окремих недоліках та дискусійних моментах, які потребують додаткової аргументації, зокрема:

1. У підрозділі 1.3. автор наголошує, що «важливою умовою позитивного впливу економічного зростання на благополуччя та щастя людей є

інклюзивність економіки», розуміючи під інклюзивністю «соціально справедливий розподіл економічних благ». Однак сучасне розуміння поняття «інклюзивність економіки», зокрема у трактуванні Світового банку, є набагато ширшим за справедливість (під якою експерти розуміють насамперед рівний доступ до суспільних благ – освіти, інфраструктури тощо). Це поняття охоплює рівність можливостей в доступі до ринку праці і ресурсів, сталий розвиток, а також передбачає вимірювання економічного розвитку і трансформації не лише агрегованими показниками росту, але й дохідними показниками на душу населення та іншими індикаторами загального багатства суспільства. Відтак дослідження виграло б від більш ємного та глибокого розгляду проблеми інклюзивності вітчизняної економіки.

2. Розглядаючи рівень доходів громадян як один з факторів другого рівня при декомпозиції ВВП, автор зосереджується на заробітних платах та пенсіях. Однак поза увагою аналізу залишаються інші трансфертні платежі з бюджету, крім пенсій (стипендії, субсидії, допомога по безробіттю тощо), а також решта видів доходів домогосподарств, зокрема доходи від власності (земельна рента, відсотки з депозитів та ін.). Неврахування всіх видів доходів залишає аналіз неповним та залишає низку упущень, що могли призвести до неточності висновків автора за результатами дослідження даної проблематики.

3. Розглядаючи чистий експорт як фактор формування ВВП, автором стверджується, що тривале перебування цього показника в так званій «червоній зоні» (тобто, коли імпорт довгий час переважає над експортом) шкодить економіці та послаблює національну валюту, якщо від'ємний чистий експорт не компенсується іншими компонентами ВВП. Однак в даному випадку більш коректно було б говорити про компенсування не одних компонентів ВВП іншими, а про компенсування негативного сальдо зовнішньої торгівлі іншими статтями платіжного балансу – оплатою праці (міграційним капіталом), доходами від закордонних інвестицій, зовнішніми запозиченнями. Саме на такі умови компенсування одних статей платіжного балансу іншими реагує курс національної валюти.

4. Доволі сумнівним та необґрунтованим вбачається твердження автора про «майже європейський рівень цін на енергоносії, засоби виробництва та споживчі товари в Україні» (підрозділ 2.2). По-перше, не зрозуміло, що мається на увазі під «майже». По-друге, рівень цін яких саме країн Європи брався до уваги. При цьому в роботі відсутні жодні порівняння рівнів цін на конкретні товари в Україні та закордоном, де ціни, за твердженням автора, є «європейськими». Відсутність будь-якої аргументації та стилістика викладу даного твердження схилиють до висновку, що в даній частині роботи не витримано наукового стилю подання інформації.

5. Гостро дискусійним є порушене автором питання щодо запровадження мораторію на експорт з України необробленої деревини. По-перше, автором наводиться низка позитивних тенденцій розвитку деревообробної, меблевої та паперової галузей України як доказ про результативність дії мораторію. Проте з наведених даних не зрозуміло, який внесок у позитивну динаміку цих галузей привніс сам мораторій, а який можна пояснити відновленням розвитку галузей після кризи 2014-2015 рр., який відбувся б за звичайних умов і без наявності мораторію. По-друге, у роботі стверджується, що мораторій не суперечить міжнародним зобов'язанням України (зокрема, пов'язаним з її членством у СОТ), адже він урегульовується пунктом (g) статті XX «Загальні винятки» ГАТТ, що передбачає можливість запровадження обмежувальних заходів з метою збереження природних ресурсів. Але запровадження мораторію на експорт не заходом, який прямо впливає на збереження лісів. Більш доречно (і такими, що відповідають міжнародним зобов'язанням) у такому разі виглядали б заборона чи обмеження вирубки лісів в Україні.

6. Не менш дискусійною є рекомендація автора щодо запровадження так званої багатофакторної моделі оцінки тендерних пропозицій, що зводиться головним чином до введення критерію локалізації в публічних закупівлях. Попри запевнення автора, що така ініціатива модернізує та розвиває систему ProZorro за рахунок переведення її для спеціалізованих предметів закупівель на багатофакторну модель, незрозумілим залишається технічний бік втілення такої модернізації, що викликає застереження про те, що багатофакторна модель (у тому вигляді, в якому її пропонує автор) може навпаки зруйнувати систему ProZorro і таким чином, відкинути Україну назад на шляху розбудови ефективної електронної системи публічних закупівель.

Проте, зазначені зауваження мають здебільшого дискусійний характер з огляду на чітко означені позиції автора з порушеної проблематики. Вони не знижують високого наукового ступеня дисертаційної роботи та не впливають на загальну позитивну оцінку виконаного дослідження.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Галасюка Віктора Валерійовича «Державне регулювання трансформації національної економіки» є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему, що містить нові науково-обґрунтовані теоретичні результати та практичні рекомендації, мета яких полягає в удосконаленні вітчизняного державного регулювання трансформації національної економіки для прискорення її зростання та підвищення добробуту громадян. Якісні характеристики роботи

вказують на її повну відповідність паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

За фаховим спрямуванням, теоретичною та практичною значимістю, елементами наукової новизни, а також за змістом та оформленням дисертаційна робота «Державне регулювання трансформації національної економіки» відповідає вимогам МОН України та «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Кабінетом Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. зі змінами, внесеними згідно з постановою КМУ № 656 від 19 серпня 2015 р., а її автор, Галасюк Віктор Валерійович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук зі спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор
заступник директора
ДНУ «Інститут модернізації
змісту освіти»

Сафонов Ю.М.